

Numeroase șantiere arheologice deschise pe teritoriul Comunității Autonome Basce urmăresc locuirea umană din paleolitic, în unele cazuri, aceasta fiind urmată și de nivele mai târzii de ocupare. Acesta este și cazul peșterii Amalda din Valea Alzolarás (provincia Guipuzcoa), unde Jesús Altuna a descoperit un nivel mustertian și două nivele perigordiene, a căror importanță merită menționată pentru raritatea apariției lor în Spania; ele sînt urmate de un nivel solutrean. În epoca bronzului peștera a servit ca necropolă, aici fiind înhumați mai ales tineri. S-au înregistrat și materiale din perioada stăpînirii romane și din epoca medievală; peștera a fost deci, utilizată aproximativ 40000 ani. Interesantă este și săpătura din peștera Santa Catalina (Vizcaya) unde Eduardo Berganza a evidențiat existența a patru straturi conținînd pe lingă o mare varietate de unelte din silex și o cantitate importantă de oase (între care, unul decorat) și scoici, locuirea fiind datată în magdalenianul final sau în perioada de tranziție spre azilian. La Fuente Hoz (Alava), Amelia Baldeón a descoperit patru nivele, primul — foarte sărac —, dinainte de epipaleolitic, al doilea din epipaleolitic, al treilea din neoliticul timpuriu și ultimul din neoliticul final.

În așezarea de la Iiso Betaio (Vizcaya), pe care J. Gorrochategui și M. J. Yarritu o datează, cu unele rezerve, în eneolitic au fost aduse la lumină numeroase unelte din silex, multe din ele nedeterminate, resturi de cioplire, toate fiind răvășite. Datată tot în eneolitic, la jumătatea mileniului II î.e.n., este și necropola din peștera Urtao II (Guipuzcoa). Au fost descoperite osemintele — complet răscolite — a circa 25 indivizi (inclusiv cîțiva copii) aparținînd, probabil, unei populații de păstori.

Dintre dolmenele, menhirele și cromlehurile descoperite, mai interesant ni s-a părut cercul de pietre de la Mendiluce (Alava). În centrul cercului (cu diametrul de 10,5 m.) de 76 pietre și 4 menhire situate simetric, la 27° față de punctele cardinale, a fost identificat un loc limitat de pietre, de formă rectangulară, unde s-au descoperit oase calcinate și cioburi. Acest cromlehu este unul dintre primele descoperite în afara ariei cunoscute și este datat de către J. Ignacio Vegas în epoca bronzului.

Un caz interesant îl oferă cetatea de la La Hoyá (Alava), unde, nivelul de tranziție de la Hallstatt la La Tène i-a oferit lui Armando Llanos Ortiz de Landaluce surpriza descoperirii unui atelier pentru turnarea bronzului între zidul exterior al cetății și locuințe și a unui mare număr de înhumați de copii (196, după 12 campanii). Pentru sfîrșitul mileniului I î.e.n. important este castrul Maruceza (Vizcaya), unde ceramica lucrată la roata rapidă — similară cu cea celtiberică — este asociată cu ceramica lucrată la mînă, asemănătoare cu cea din Hallstatt-ul din Aquitania și valea Ebrului.

Locuințele săpate în stîncă de la Atxa (Alava) au fost datate de Eliseo Gil în a doua jumătate a mileniului I (faza de formare a culturilor celtiberice), ele fiind urmate de cele din timpul procesului de romanizare (sec. II e.n.); în acest nivel a fost descoperită — în jurul unei vetre — ceramică terra sigillata hispanică, alături de ceramică obișnuită, dar și de butelii din sticlă cu fundul decorat, cuie și plăcuțe din fier, greutateți din plumb.

Peștera Iruaxpe III (Guipuzcoa) din stîncosul Iruaitz, pe valea râului Arbe, peșteră situată sub o altă, mai amplă, a fost locuită în ultimele momente ale dominației romane. Mercedes Urteaga a descoperit aici, pe lingă o ceramică obișnuită nedecorată sau decorată cu pieptenele, o ceramică țirze romană cu conotații religioase (paleocreștine) în decor.

În fine, la San Juan de Momoitio (Vizcaya), săpătura lui Iñaki Garcia Camino a pus în evidență existența unei necropole cu două mari faze de ocupare. Prima datează din epoca romană, iar cea de a doua din epoca medievală, începînd în sec. X (populație creștină). Mormintele formate din lespezi orizontale și verticale, foarte sărace, sînt suprapuse de un alt nivel, datînd din sec. XIII—XIV (după ce necropola fusese abandonată la sfîrșitul primului mileniu), cînd sînt reutilizate materiale din sec. X.

Am selectat numai cîteva din cele 22 de rapoarte descriînd cercetări sistematice. Alte cîteva sute de prospecțiuni (sondaje, cercetări de suprafață, verificări) sînt descrise sumar, ca și cîteva săpături de salvare, între care, mai interesante ni s-au părut cele de la schitul Kurtzio (Vizcaya) și ghefăria de la

* * * ARKEOIKUSKA, 84, Vitoria-Gasteiz, f.a., 132 p.

Cel de-al treilea volum dintr-o serie publicată sub patronajul Guvernului Basc de către Direcția Patrimoniului Istoric-Artistic din Departamentul Culturii și Turismului informează (ca și numerele precedente ale anuarului) despre activitatea arheologică desfășurată pe teritoriul Comunității Autonome Basce. Publicația — care apare în ediție bilingvă (spaniolă și bască) — reunește în paginile sale rapoarte de săpături sistematice și de cercetări de suprafață, rezultate ale muncii de conservare și restaurare a patrimoniului arheologic și ale cercetărilor de laborator, date privind conferințe, congrese și publicații unde se fac remarcați arheologii basci; în cadrul fiecărui capitol (așa cum au fost anunțate mai sus) sînt discutate activitățile din cele trei provincii ale Țării Bascilor: Alava, Guipuzcoa și Vizcaya.

Urkiola (Vizcaya). Săpătura lui I. García Camino de la Kúrtzio a scos la iveală un prim nivel al necropolei de lângă schit, cu ceramică medievală (de sec. XIV) amestecată cu olărie romană și cel puțin două faze de îngropare; în nivelul superior al necropolei au fost descoperite două mari gropi colective la poalele schitului și câteva gropi rectangulare în nava centrală (acest nivel este datat în sec. XVII). La Urkiola, Mercedes Urteaga a dezgropat structura exterioară a unei clădiri de formă rectangulară, în jurul gurii circulare a ghețării ce deservea un spital din sec. XIV, cercetat anterior. S-au săpat 5 m. până la fund, unde a fost descoperit un canal de drenaj; s-au observat o parte din structura de lemn ce permitea înălțarea zăpezii în ghețarie și scara de acces. Interesant că pe pereții impermeabili ai construcției au fost remarcate resturi ale unei picturi așezate în benzi paralele, al căror rost era, probabil, acela de a marca nivelele straturilor de zăpadă ce umpleau ghețaria.

Dintre celelalte activități de natură arheologică, de valorificare a săpăturilor, am remarcat efortul de clasificare a formelor ceramice, a materialelor osteologice umane și faunistice, dar și numărul mare de publicații de specialitate editate de institutele de arheologie ale provinciilor basce și de muzele provinciale, ca și participările arheologilor basci la diverse congrese și simpozioane, la cursuri postuniversitare și de specializare.

Apărută în condiții grafice foarte bune, *Archeoithusha* se dovedește a fi un foarte util instrument de lucru prin publicarea rezultatelor tuturor cercetărilor arheologice (săpături sistematice, cercelări de suprafață, de laborator etc.), chiar și sub formă, uneori, foarte concentrată, dintr-o zonă bine determinată istoric și cultural și își justifică, pe deplin, apariția ritmică, anuală.

VIRGIL ȘTEFAN NIȚULESCU